

*Дибовська О. В.,**аспірантка кафедри української літератури**Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника*

ПОЕТИКА ІНКЛЮЗИВНОГО ХРОНОТОПУ УКРАЇНСЬКИХ ЛІТЕРАТУРНИХ КАЗОК (НА МАТЕРІАЛІ ТВОРУ «ЗАЙЧИК-НЕСТРИБАЙЧИК ТА ЙОГО СМІЛИВА МАМА» ОКСАНИ ДРАЧКОВСЬКОЇ)

Анотація. У статті розглянуто підходи українських та зарубіжних науковців до визначення інклюзивності фізичного простору та виокремлено специфічні аспекти поетики інклюзивного хронотопу українських літературних казок, що передбачає прийняття багатоманітності світу не тільки у матеріальних локусах зображеної дійсності, але й у ментальному творенні єдиної інклюзивної громади. З'ясовано визначення науковцями терміна «інклюзія» та простежено історичний зріз поступального руху прийняття іншості, яка у найдавніші часи була на маргінесах і повністю виключалася із соціокультурного життя, а згодом пройшла етапи сегрегації та інтеграції героя у художньому тексті, відображаючи суспільні настрої епохи.

Здійснено аналіз сучасних текстів дитячої літератури, що представляють рецепіенту українські інклюзивні тексти. Досліджено особливості українських літературних казок початку ХХІ століття, що підтверджують можливість казкового жанру оприсутнювати інклюзивний хронотоп без стигматизації героїв. З'ясовано, що все частіше автори звертаються до зображення саме інклюзивного хронотопу як місця дії героїв з інвалідністю, де «іншість» за допомогою чарівних сил не зникає чи не допомагає стати героєві «своїм». Ці чарівні сили допомагають пізнавати світ у його часових і просторових глибинах героям такими, які вони є.

Проаналізовано поетику хронотопу казки «Зайчик-нестрибайчик та його смілива мама» Оксани Драчківської, що актуалізує проблему часопросторової специфіки організації художнього світу для потреб усіх героїв, зокрема тих, у кого є особливі освітні потреби чи обов'язкова наявність фізичних пристосувань навколишнього простору задля ефективної дії та взаємодії героїв. У тексті визначено класичні хронотопи (дому (кубельця), школи, Лісової Управи, Глибокого лісу), які упродовж розвитку сюжету трансформуються (якийсь простіше і швидше, а якийсь складніше і довше) в інклюзивні. Саме дія та рух Зайчика-нестрибайчика є маркерами існування інклюзивного хронотопу, у якому класичні риси поетики повинні змінитись з урахуванням особливостей героя, толерантно створюючи рівні можливості для всіх героїв і реалізації їхніх потенційних можливостей.

Ключові слова: хронотоп, казка, літературна казка, інклюзивний хронотоп, українська літературна казка.

Постановка проблеми. На початку ХХІ століття балансування між концептами життя та смерті у побудові часопросторової поетики українських літературних казок набуває чіткіших акцентів, а в останні кілька років екзистенційність світобудови реалізується не лише в усвідомленні сенсів, але й у прийнятті багатоманіття поруч, зокрема засобами інклю-

зивної літератури. Така література представляє читачеві героїв з інвалідністю, особливими освітніми потребами, тих, кого дискримінують за статтю, національність чи кольором шкіри. «Інклюзивна література – це література, орієнтована на формування позитивного сприйняття інвалідності та особистої різноманітності» [1, с. 276]. Сприйняття ж багатоманітності ефективно в контексті побудови простору у художньому творі, який відображатиме усвідомлення й прийняття потреб усіх присутніх у представленому середовищі, проте не тільки якогось окремого фізичного зображення, але й ментального інклюзивного простору, «який включає в себе не окремий соціальний фрагмент, а єдину інклюзивну громаду» [2, с. 341].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Упродовж останнього десятиліття помітно збільшилась кількість українських текстів, що порушують проблематику вибудовування просторових координат, де комфортно всім, зокрема героям з інвалідністю. Отже, активізувались дослідження питання визначення інклюзії у загальнонауковому полі як іноземними науковцями (Т. Віллегас, Й. Родрігес), так і українськими (І. Кузава, Н. Головченко), а також розгляд міждисциплінарності поняття інклюзивного простору художнього твору (Т. Крайнова), теми відображення людей з особливостями психофізичного розвитку в сучасній літературі, зокрема дитячій (А. Чередник, О. Казачінер та Н. Ганіна), а також впливу інклюзії на художній простір (С. Шаров, Т. Шарова, О. Деркачова, С. Ушневич).

Метою статті є аналіз специфіки творення інклюзивного часопростору в літературі, зокрема в українських літературних казках на матеріалі тексту «Зайчик-нестрибайчик та його смілива мама» О. Драчківської.

Виклад основного матеріалу. Термін «інклюзія» трактуємо як концепцію, що «виключає будь-яку дискримінацію дитини, забезпечує однакове ставлення до усіх людей, однак створює особливі умови для осіб, які потребують корекції психофізичного розвитку» [3, с. 151]. Сьогодні все частіше можна почути про інклюзивність середовища, яке регламентується низкою нормативно-правових документів у галузі освіти (Законом України «Про освіту», Конвенцією ООН про права дитини), зокрема в рамках реформи Нової української школи. Своє відображення тенденцій суспільних настроїв знаходить у літературі інклюзивність часопростору, що передбачає деталізацію, яка підтримує існування будь-якої іншості героїв та їх взаємодії. Історично дитяча література відображала суспільні настрої, зокрема в питаннях сприйняття іншості. Такий поступальний рух від виключення через сегрегацію та інтеграцію до інклюзії просторово відображають таким чином (рис. 1).

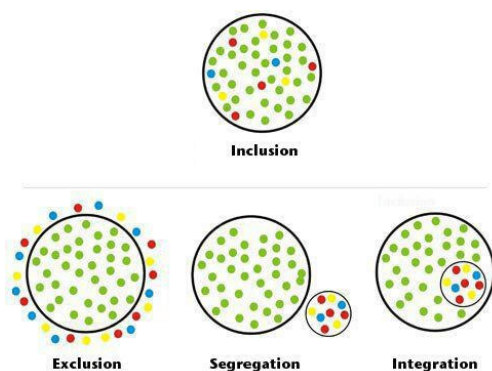

Рис. 1. Візуалізація відмінностей між інклюзією, виключенням, сегрегацією та інтеграцією [4]

Отже, до XIX століття зазвичай будь-яка іншість вважалась помилкою, найлегше було її замовчувати чи одноосібно заселяти нею маргінеси, згодом «інші» об'єднувались у невеличкі групи, якими могли жити у своєму світі по сусідству із звичним. Ближче до кінця XX століття такі мікрогрупи уже жили посеред звичних просторів та героїв, але здебільшого все ще як ті, хто не є рівноправним членом суспільства, що змушує до адаптації особистісних рис до середньостатистичних. Інклюзія сьогодні все більше реалізується у просторі літературному, зокрема казках як місці, у якому цінний кожен.

Інклюзивний хронотоп – це простір, у якому діють перш за все герої як особистості з власними уподобаннями, поглядами та досвідами. Такий часопростір комфортний для всіх і передбачає не тільки представлення світу, у якому живуть герої з інвалідністю, але й включення будь-яких «інших». Отже, інклюзивний хронотоп трактуємо як взаємозв'язок часу й простору, що визначається діями, вчинками, рухом героїв з різними поглядами та можливостями, але в одній комфортній для всіх площині координат. Проте українські літературні казки початку XXI століття все частіше звертаються до зображення саме інклюзивного хронотопу як місця дії героїв з інвалідністю, адже казковий жанр дає змогу розглядати таких героїв без стигматизації та маргіналізації, «прийняти таких людей як особистість, яка має свої особливості та переваги» [5, с. 115]. Суспільство, рухаючись у напрямку демократизму та розвитку громадянських цінностей, все більше потребує досвіду взаємодії, якого у нас було доволі мало в попередні століття, а «чимало таких ситуацій (мовчання, нерозуміння, цькування, самотність, відчуження, маленькі кроки успіхів та великі надії) у творах уже прописані – і з точки зору батьків дітей з інвалідністю, і з точки зору людей з інвалідністю, і з точки зору світу, в якому вони перебувають» [6, с. 5].

Як і у текстах для юнацтва, побудова інклюзивного часопростору у дитячій літературі є представленням світу, у якому деталізується різностороннє розуміння того, що означає бути людиною і як жити не тільки крізь призму одного погляду [7]. Ця теза є ключем до розуміння інклюзивного часопростору, де кожен є собою у спільному світі порівняно зі звичайним казковим чи фантазійним часопростором, у котрому «інший» за допомогою чарівних сил стає «своїм». Такі акценти перетворення є не просто даниною популярної культури, де все швидко можна вирішити і змінити, а відсутністю уміння адекватно говорити про людей з інвалідністю: «персонажам трапляються портали, що переносять їх до країв, де вони є не просто здоровими, а всесильними» [1, с. 276].

Поетика координат не лише географічно-матеріальна, але

й психологічна. Такі тексти потребують неабиякої авторської майстерності, аби «відобразити у героях насамперед людей, а вже потім – інвалідність» [8, с. 62], а також є «джерелом формування принципів демократичного суспільства, у якому кожна людина, попри інвалідність чи інші вияви інакшості порівняно з типовими, має однакові права і можливості реалізації» [9, с. 121].

В українській дитячій літературі до теми інвалідності у контексті інклюзивності часопростору активізували письменники на початку XXI століття, особливо в останні п'ять років, коли питання інклюзії почало декларуватись у законно-правовому освітньо-культурному полі. У рамках Міжнародного літературного конкурсу «Коронація слова» видано дві збірки інклюзивних оповідань «Тетра інклюзія 2018» та «Тетра інклюзія 2019». Серед підліткової літератури розкривається проблема реалізації у світі героя-підлітка з інвалідністю (Є. Пірог «Сім дорослих днів», «Тридцять перший меридіан», О. Радущинська «Метелики у крижаних панцирах»), хворобами (А. Бачинський «140 децибелів тиші»), синдромом Аспергера (М. Лівін «Рікі та дороги»). У дитячій літературі присутність інвалідного візка як локуса інклюзивності часопростору є також поширеним явищем (І. Мориквас «Магда і вітер», О. Драчковська «Зайчик-нестрибайчик та його смілива мама»). Часто інклюзивність позначається ліками від дитячих невиліковних хворіб (В. Надикто «Пригоди Даші й Тіні», К. Бабкіна «Шапочка і кит») чи є поясненням різноманіття людей (Д. Воєділова «Кожен з нас – особливий», О. Осмоловська «Сонце в озері твоєму», К. Бабкіна «Гарбузовий рік»).

Не всі інклюзивні тексти є казками, зокрема такими, що ставлять «іншого» героя у центрі сюжету, творючи специфічними деталями інклюзивний хронотоп без намагань «виправлення» героя, чарівних пігулок чи заклинань, які б зробили всіх «нормальними» чи здоровими. Казка Оксани Драчковської «Зайчик-нестрибайчик та його смілива мама» про героя з інвалідністю та особливими освітніми потребами, які складно забезпечити у непристосованому для цього світі. Довкола цієї проблеми реалізується перебудова часопросторових зв'язків, котрі набувають нових специфічних рис, відсутніх до народження головного героя Зайчика-нестрибайчика.

У тексті зустрічаємо такі класичні хронотопи, як хронотопи дому (кубельця), школи, Лісової Управи, Глибокого лісу. Сам ліс – це світ, у якому відбуваються події казки. Визначені місця є лакмусовими локусами у представленні змінності поетики часопростору, який упродовж розвитку сюжету трансформується в інклюзивний. Двоаспектність простору виділяють О. Деркачова та С. Ушневич, зазначаючи, що у казці «Зайчик-нестрибайчик та його смілива мама» є простір у колі сім'ї (безпечний, комфортний, дружній) та інший простір школи, до якого неможливо діратись через низку соціальних проблем [10, с. 186]. Вирішення таких соціальних проблем є ключовим у побудові іншого рівня часопросторових зв'язків. Така трансформація розпочинається з констатації факту присутності «іншого» героя.

У заячій сім'ї О. Драчковської розуміння того, що щось не цілком звичне відбувається з одним із зайченят, прийшло тоді, коли малюкам потрібно було вчитись стрибати. «Воно лежало посередині кубельця і дивилося на стривожену маму великими вологими очима» [11, с. 4]. Стрибки тут – рух, що є показником тягlostі хронотопу, без нього все втрачає свій первісний звичний сенс, адже без руху час застигає, а простір стає вакуумом для героя. Такі аспекти поетики часопросторової реальності художнього тексту є відображенням реальної психології емоційно-соціаль-

ного стану героя, для котрого світ у звичній манері локусної деталізації не розкриває всіх своїх можливостей.

Інвалідність зайчика спершу близька до хвороби, яку сприймають зі страхом, смутком, розгубленістю. Мама Зайчиха та тато Засць кличуть лікаря Сову, а той підкреслює страх «своїм великим саквоюжем у пазуристих лапах» [11, с. 6], оголошенням діагнозу, що «той ніколи не зможе стрибати» [11, с. 6], плачем мами й принишклістю братиків та сестричок. Інвалідність Зайчика ототожнюється іншими героями з його особистістю, тому страх і нерозуміння інвалідності персоналізуються в образі головного героя. Сам Зайчик також не одразу знаходить спільну мову з жителями Лісу й учнями школи, адже персонажі не готові до існування в інклюзивному часопросторі, саме перетворення хронотопу відбувається за рахунок ініціації його мешканців. З часом страх трансформується у прийняття. Перш за все прийняттям найближчих – батьків – і їхнім піклуванням, що реалізується у тексті процесом катання на саморобному візку по галявині, де поруч стрибають інші зайченята, самостійним керуванням візком та активною участю у всьому, що відбувалось вдома, але у свій спосіб: «Він ріс кмітливим, спостережливим та винахідливим і мріяв якомога швидше підрости й піти до лісової школи» [11, с. 8]. Можливість рухатись стає маркером поезики інклюзивного хронотопу.

Перешкоди на шляху до дорослішання-ініціації (у випадку Зайчика-нестрибайчика дорослішання відбувається у Лісовій школі) у казці О. Драчковської відрізняються від перешкод у традиційних казках, де треба перемагти чарівну істоту чи визволити принцесу, діючи у створеному письменником світі з активними часопросторовими особливостями. У «Зайчику-нестрибайчику та його сміливій мамі» це стрімка звивиста стежка у лісі та струмок без моста, відсутність ліфта чи звукового світлофора, а ще невміння спілкуватися жестовою мовою, тобто перешкоди зовсім не казкові, а побутові. Саме такі чекають на людей з інвалідністю у реальному житті – непомітні для інших, але для них життєво-важливі. У казці світ існує, але лише в теоретичних аспектах, утворюючи бульбашку, у якій герой пасивний, де неможливо рухатись, отже, жити. Перешкоди для різних героїв є різнорівневими за складністю: хтось долає труднощі за допомогою близьких, хтось мириться і не підходить близько до місць, що не є пристосованими до специфіки руху котрогось із героїв.

Вдома сім'я власними силами облаштувала простір так, щоб у ньому було всім комфортно, навіть на інвалідному візку. Проте у лісі Зайчик-нестрибайчик не може рухатись у потрібні йому місця навіть із допомогою дорослих. Проте смілива мама Зайчиха не погоджується з наявним станом речей: «наступного дня вона вдягнула свою найкращу сукню і вирушила до Лісової Управи» [11, с. 14].

Управа є осередком правління і змінотворення. Якщо у народних казках таким місцем був осібний замок короля чи засідання його свити, палаци чарівних істот, то у літературних казках ХХІ століття таке місце створюється за зразком сучасної гілки виконавчої влади з огляду на всі особливості взаємодії усередині таких просторів, що надає реалізму зображеного хронотопу. Так, «в Управі було гамірно та метушливо. Всюди снували звірі в ділових костюмах, із теками та папірцями. Ніхто не зважав на маму Зайчиху, спритно оминаючи її у вузьких коридорах» [11, с. 16]. Вертикаль Управи також є репрезентацією автобіографізму у тексті, адже авторка є матір'ю хлопчика з інвалідністю і не зі слів знає, які перипетії можуть чекати у просторі змінотворення та скільки часу може на це піти: «Маю досвід виступів на сесії

міськради, намагань достукатися до умів і сердець наших депутатів. Для такої людини, як я, це навіть не когнітивний дисонанс, а щось набагато гірше» [12]. Реалізм доповнюється елементами національного колориту, що подається дрібними клаптиками простору, які дають змогу уявляти українські красиви: протоптана стежка, яр, струмок, озеро, хащі, камінці, лісова галявина, комора. Саме ці топоси потребують удосконалення задля перетворення на інклюзивний простір, який намагалася створити мама Зайчиха: «Нам потрібен міст через струмок біля школи. А ще нова дорога вздовж Великого яру» [11, с. 18].

Традиційні для літературних казок часопростори дому, лісу, дороги присутні на початку сюжету. Однак для того, щоб головний герой міг реалізувати свої потенційні можливості, такі класичні риси поезики часопростору повинні змінитись з урахуванням певних особливостей дій та руху Зайчика-нестрибайчика, толерантно створюючи умови для рівних можливостей усіх героїв.

Толерантність є показником інклюзивності, найвищим рівнем міжособистісної комунікації різних рівнів соціальних кіл, це «готовність прийняти інших людей такими, якими вони є, і взаємодіяти з ними на засадах згоди і порозуміння» [9, с. 120]. Підтвердженням існування інклюзивного часопростору у лісі стає побудований міст, можливість вчитися Зайчику у звичайній школі з іншими мешканцями лісу, а згодом і звичні для всіх дітей бешкетування, мандри та особисті перемоги. Однак все не закінчується на зручностях одного Зайчика-нестрибайчика, адже стараннями мами Зайчихи «у лісі з'явився перший ліфт – на дереві, де жила білочка з хворими лапками. А потім на головній лісовій вулиці встановили звуковий світлофор, і незрячий їжачок міг тепер безпечно переходити вулицю. І всі малі кротенята, яких досі навчала вдома їхня мама, почали ходити до школи й залюбки слухати уроки» [11, с. 28]. Зміни стосувалися не лише додаткових пристроїв та інфраструктури лісу, але й удосконалення вмінь учителів, котрі вивчили жестову мову, що дало можливість викладати ще й кільком звірятам, котрі погано чули.

Поетику інклюзивного хронотопу творять не тільки дії, які спрямовані на покращення умов життя Зайчика-нестрибайчика чи звірів, котрі мають фізичні вади, адже таким чином середовище б творилося з добрими умовами для кількох героїв, забуваючи про потреби всіх інших. Тут йдеться про цілу лісову громаду. Зайчик бере участь у спільних формах ініціації, яку представляє часопростір Глибокого лісу із секретною галявиною «з чарівним озером, у якому вода тепла цілий рік і можна купатися» [11, с. 25], ризикує, бешкетує і приймає не завжди виважені рішення, як і годиться у такому віці. Все це у гурті однолітків, що вирішують нести Зайчика-нестрибайчика на плечах, аби лише дійти до запланованого чарівного озера. Такі дії лісових звірів показують рівність можливостей інклюзивного часопростору, де бути на інвалідному візку не означає бути позбавленим радощів, дружби, зростання. Окремого акценту заслуговує закладений оптимізм ймовірних невдач таких намагань: «На жаль, усе закінчилось тим, що друзі заблукали, і їх пів ночі розшукувала команда вовків-рятувальників. Окремо довелося ще й візок шукати. Відтоді Зайчик-нестрибайчик став розважливішим та слухнянішим» [11, с. 25].

Школа у локальній деталізації і ліс у глобальній стали інклюзивними часопросторами, адже за допомогою деталей простору набули всіх необхідних умов для рухів героїв (чи фізичного руху на інвалідному візку й під час переходу вулиці незрячим їжачком на звуковому світлофорі, чи когнітивного руху у спілкуванні мовою жестів). Фінальною фіксацією такого пере-

творення простору стає обрання мами Зайчихи головою Лісової Управи, де вона переносить кабінет для зручності відвідування різними групами героїв на перший поверх та чіпляє табличку на дверях як маркер фізичного декларування прийняття різноманіття «Ласкаво просимо ВСІХ».

Висновки. Багатоманіття світу активніше представляється у літературних казках ХХІ століття, зокрема, за допомогою часопросторової специфіки текстів про героїв з інвалідністю. Одним із таких текстів є казка О. Драчківської «Зайчик-нестрибайчик та його смілива мама». Інклюзивний хронотоп окреслюється не оприсутненням додаткових засобів для існування героя у тексті, його відокремлення або акцентуації, чарівного вилікування чи «нормалізації», а створенням інклюзивної громади, де комфортно всім такими, які вони є. Такий процес розпочинається з прийняття «іншості» головного героя через усвідомлення неможливості рухатись. Рух стає маркером інклюзивності, простір без нього є вакуумним. Рух уможливує розкриття персонажів і стає оцінним у поділі персонажів на «своїх» і «чужих». Оскільки казка інклюзивна, то у ній перешкодами до ініціації стає не страшний ліс чи дракон, якого потрібно здолати, а стрімкі звивисті стежини, струмок без моста, відсутність світлофора чи ліфта.

Література:

1. Казачинер О., Ганіна Н. Тема людей із особливостями психофізичного розвитку в сучасній художній дитячій літературі. *Молодий вчений*. 2018. № 4 (1). С. 276–279.
2. Крайнова Т. Від інклюзивної освіти – до інклюзивної громади: актуальні питання міждисциплінарного розвитку розширеного інклюзивного простору. *Актуальні питання освіти і науки* : матеріали V Міжнародної науково-практичної конференції. 2017. С. 340–346. URL: https://culturehealth.org/hogokz_knigi/Arhiv_DOI/09_10.11.2017.HOGOKZ/49.pdf (дата звернення: 23.03.2020). DOI: 10.26697/9786177089000.2017.340.
3. Кузава І. Порівняльна характеристика термінів «інклюзія» та «інтеграція». *Науковий часопис. Корекційна педагогіка*. 2012. С. 149–153. URL: <http://enpuir.npu.edu.ua/bitstream/123456789/23096/1/Kuzava.pdf> (дата звернення: 17.01.2020).
4. Villegas T. Inclusion, Exclusion, Segregation and Integration: How are They Different? *Think Inclusive*. URL: <https://www.thinkinclusive.us/inclusion-exclusion-segregation-integration-different> (дата звернення: 17.01.2020).
5. Шаров С., Шарова Т. Художній простір на тему інклюзії як засіб соціалізації в суспільстві. *Пріоритетні напрями розвитку сучасних педагогічних та психологічних наук* : матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (9–10 серпня 2019 р., м. Одеса). С. 112–115. URL: <http://eprints.mdp.org.ua/id/eprint/6997> (дата звернення: 07.06.2020).
6. Деркачова О., Ушневич С. Література та інклюзія. Брустурів : Дискурс. 286 с.
7. Rodriguez J. Teaching Culturally Sustaining and Inclusive Young Adult Literature: Critical Perspectives and Conversations. NY : Routledge, 2018. 244 s.
8. Чередник А.А. Образи людей з інвалідністю в художній літературі. *Вісник Науково-дослідної лабораторії інклюзивної педагогіки за матеріалами III Всеукраїнської науково-практичної конференції «Інклюзивна освіта: теорія, методика, практика»* (22 березня 2017 р.). Умань : ФОП Жовтий О.О., 2017. Вип. III. 139 с. URL: https://dspace.udpu.edu.ua/bitstream/6789/7295/1/Lydu_z_osoblivumu_potrebamu.pdf (дата звернення: 12.05.2020).
9. Головенченко Н.І. Сучасна українська література як джерело формування інклюзивної компетентності вчителя методами інформальної освіти. *Неформальна та формальна освіта як ресурс*

розвитку особистості : матеріали Міжнародної науково-практичної конференції. Київ : Таврійський національний університет імені В.І. Вернадського, 2020. С. 115–121. URL: <http://lib.iitta.gov.ua/720583> (дата звернення: 15.06.2020).

10. Derkachova O., Ushnevych S., Tytun O. Inclusive space in the literature for children (on the base of the tale “Non-jumping Bunny and his Brave Mother” by Oksana Drachkovska). *Mountain School of Ukrainian Carpaty*. PHEI “Vasyl Stefanyk Precarpathian National University”. 2020. № 22. P. 182–188. DOI: 10.15330/msuc.2020.22.182-188.
11. Драчківська О. Зайчик-нестрибайчик та його смілива мама. Чернівці : Книги – ХХІ, 2019. 32 с.
12. Антонюк М. «У житті не може бути нічого такого, чого «не може бути», – Оксана Драчківська. *Версії*. URL: <http://versii.cv.ua/kultura/u-zhytti-ne-mozhe-buty-nichogo-takogo-chogo-ne-mozhe-buty-oksana-drachkovska/52884.html> (дата звернення: 10.11.2020).

Dybovska O. Poetics of inclusive chronotope Ukrainian literary fairy tales (on the base of Oksana Drachkovska's “Bunny-non-jumper and his brave mother”)

Summary. The approaches of Ukrainian and foreign scientists to the definition of inclusiveness of physical space are considered and specific aspects of the post ethics of the inclusive chronotope of Ukrainian literary fairy tales are distinguished, which involves the acceptance of the multimanibility of the world not only in the material loci of the depicted reality, but also in the mental creation of a single inclusive community. The definition by scientists of the term “inclusion” was found out and traced the historical cut of the gradual movement of acceptance of another, which in ancient times was on the margins and completely excluded from sociocultural life, and later passed the stages of segregation and integration of the hero in the artistic text, reflecting the social attitudes of the epochs.

The analysis of modern texts of children's literature representing recipient Ukrainian inclusive texts was carried out. The peculiarities of Ukrainian literary fairy tales of the early 21st century, confirming the possibility of a fabulous genre to desalinate an inclusive chronotope without stigmatization of heroes, were investigated. It is turned out that increasingly the authors turn to the image of an inclusive chronotope as a place of action of heroes with disabilities, where “otherness” with the help of magical forces does not disappear or does not help to become a hero “his”. These magical powers help to know the world in its time and spatial depths to the heroes as they are.

The poetics of the chronotope of the fairy tale “Bunny-non-jumper and his brave mother” Oksana Drachkovska, which actualizes the problem of time-space specifics of the organization of the artistic world for the needs of all heroes, including those who have special educational needs or the obligatory presence of physical devices of the surrounding space for effective action and interaction of heroes, are analyzed. The text defines classical chronotopes (house (cube), school, Forest Management, Deep Forest), which during the development of the plot is transformed (some easier and faster, and some harder and longer) into inclusive. It is the action and movement of the Bunny-non-jumper that are markers of the existence of an inclusive chronotope, in which the classical features of the poetic must change taking into account the characteristics of the hero, toleratingly creating equal opportunities for all heroes and realizing their potential capabilities.

Key words: chronotope, fairy tale, literary fairy tale, inclusive chronotope, Ukrainian literary fairy tale.